

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Volontärturism - en “win-win situation”?

En kvalitativ studie i hur volontärresor porträtteras på Instagram

Examensarbete för kandidatexamen i Globala studier

Institutionen för Globala studier

Göteborgs Universitet

Vårterminen 2020

Författare: Linnéa Holmgren

Handledare: Mona Lilja

Abstract

Volunteer tourism, mainly relating to travelling from countries in the global North to the global South, has emerged as a global trend and fast-growing tourism industry since the turn of the millennium 2000. In the globalized world of today, social media has become an easily accessible tool for travel agencies to market their volunteer travel. Whether the volunteer travels are commercial or non-profit, they have become focus for a social debate. In recent years, criticism has been raised whether volunteer tourists actually contribute to a positive change or not in the host communities. The purpose of this essay is to investigate how volunteer tourism is portrayed on social media based on a Swedish context and the impact of different power relationships on the descriptions provided. More specifically, the aim is to examine how the Swedish volunteer travel agency *Volontärresor* uses the social media platform Instagram to promote its *Social projects*. The posts that comprise a combination of images and text are analyzed through *multimodal visual text analysis*. By applying a *postcolonial theoretical framework* and its surrounding discourse regarding “the other” as well as *narrative theory*, the results show that different unequal power relations can be distinguished in the volunteer travel agency’s portrayal of volunteer tourism. By solely focusing on the importance and voices of the volunteers the narratives of the recipients of the volunteer work is thus excluded, leading to what is known as a colonial “us” and “them”-relationship. The essay is written in Swedish.

Key words: volontärresebyrå, volontärturism, Volontärresor, Sociala projekt, Instagram, Postkolonial teori, “den andre”, narrativ.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. <i>Problemformulering</i>	1
1.2. <i>Syfte och frågeställningar</i>	2
1.3. <i>Ämnesrelevans för Globala studier</i>	3
1.4. <i>Avgränsningar</i>	3
2. Tidigare forskning.....	5
2.1. <i>Volontärturism och sociala medier</i>	5
2.2. <i>Kommersiella resebyråer och ideella organisationer i Sverige</i>	6
2.3. <i>Sveriges kopplingar till kolonialism</i>	7
3. Teoretisk anknytning och centrala begrepp	8
3.1. <i>Postkolonial teori som teoretiskt ramverk</i>	8
3.1.1. <i>"Den andre"</i>	9
3.2. <i>Narrativ teori</i>	11
4. Metod.....	12
4.1. <i>Metodologi</i>	12
4.2. <i>Insamling av material</i>	12
4.2.1. <i>Urval</i>	13
4.3. <i>Analytisk metod</i>	14
4.3.1. <i>Kvalitativ forskningsmetod</i>	14
4.3.2. <i>Visuell textanalys</i>	14
4.4. <i>Forskningsetiska överväganden</i>	15
5. Resultat.....	16
5.1. <i>Volontärresors Sociala projekt</i>	17
5.1.1. <i>Glada barn och volontärer</i>	17
5.1.2. <i>Volontärens betydelse</i>	17
5.1.3. <i>Barn och utbildning</i>	18
5.2. <i>Sex utvalda inlägg</i>	18
6. Analys	22
6.1. <i>Symbolisk interaktion</i>	22
6.1.1. <i>Teoretisk anknytning</i>	24
6.2. <i>Versioner av världen</i>	26
6.2.1. <i>Teoretisk anknytning</i>	28
7. Sammanfattande diskussion.....	29
7.1. <i>Slutsats</i>	31
7.2. <i>Förslag till vidare forskning</i>	33
Referenslista (APA).....	34

1. Inledning

1.1. Problemformulering

Den särskiljning som historiskt sett konstruerats mellan globala Nord och globala Syd kan enligt Cheryl McEwan (2009) förstås utifrån den postkoloniala teoribildningens syn på utveckling och representation. Genom det västerländska, imperialistiska narrativet har globala Nord kommit att ses som världens mittpunkt vad gäller utveckling vilket följaktligen resulterat i ett exkluderande och passiviserande av den så kallade "Tredje världen". Detta är något som aktualiserats i dagens läge i och med globala massmediers porträtteringar och vinklingar. Västerländska nyhetsmediernas rapporteringar av kriser i globala Syd är ett exempel på detta, vars ensidiga narrativ länge fungerat som ett sätt att legitimera ingripanden i utsatta länder. McEwan (2009) menar att sådana porträtteringar inte nödvändigtvis behöver uppvisa en felaktig bild av situationen, men att de däremot riskerar skapa en ofullständig sådan. Då publiken tenderar formas av uppseendeväckande rubriker såväl som vinklingar av fattigdom och katastrofer, finns det även en benägenhet att utmåla krisdrabbade länder i behov av humanitärt bistånd som misslyckade. Risken med detta är att det både förbiser från och skapar begränsningar för de människor som porträtteras att själva få komma till tals (McEwan, 2009, s.27–28, 131–133).

Turism kallas utförandet av en ofta nöjes-inriktad aktivitet där man förflyttar sig från hemmet till en annan plats under minst ett dygn. Det har på senare år, framför allt sedan 2000-talets början, skett ett omfattande skifte i turistindustrin. Istället för att söka sig till bekvämlighet och erfarenheter som inger en känsla av svåruppnåelig lyx, tenderar dagens turister snarare lockas av de autentiska upplevelser som lokala anknytningar kan erbjuda. Detta är något som Harold Goodwin (2015) redogör för utifrån synen på de mer ansvarstagande former av turism som fortsätter växa i popularitet. *Responsible tourism* har blivit ett sätt att både förbättra resenärens egna upplevelser och samtidigt ta hänsyn till den påverkan som resan har på lokalbefolkning och miljön. Det finns numera en uppsjö av företag och organisationer som erbjuder sådana resor. Dessa aktörer spelar en central roll, men risken finns att de tillsammans med konsumenten i slutändan gör mer skada än nytta. Det är samtidigt svårt att uppnå långvarig, positiv förändring. Detta eftersom möjligheterna till social interaktion mellan turist och värd i mottagarlandet redan på förhand utformats av de företag som tillhandahåller tjänsterna (Goodwin, 2015).

Volontärturism, även kallat *volonturism*, växte initialt fram som en alternativ form av turism men har sedan 2000-talets början ökat kraftigt i popularitet världen över, både vad gäller dess praktiska genomförande och som föremål för forskningsstudier. Det existerar flera olika definitioner av fenomenet som ofta ses som en alternativ eller rentav ny, mer medveten och hållbar form av turism. Vanligtvis finns en bakomliggande tanke om utveckling eller bistånd, där sociala såväl som miljömässiga projekt utgör fokusområdet (Wearing & McGehee, 2013, s.120–122). En tidig definition av vad som räknas som en volontärturist formulerades av Stephen Wearing år 2001, som beskrev att det rör sig om turister som “volunteer in an organized way to undertake holidays that might involve aiding or alleviating the material poverty of some groups in society, the restoration of certain environments, or research into aspects of society or environment” (ibid, s.120-121).

Under mitten av 2000-talet växte de kommersiella resebyråerna som inriktade sig på volontärarbete fram i Sverige. Volontärturism har på senare år blivit något av en statussymbol bland ungdomar, framför allt bland unga kvinnor. De resebyråer som erbjuder volontärresor betonar särskilt möjligheten att göra skillnad för lokalbefolkning på bland annat skolor och barnhem. Det som skiljer volontärresan från en vanlig semesterresa sägs vara just resenärens altruistiska drivkraft att arbeta ideellt för att hjälpa och bidra till positiv förändring. Att under exempelvis ett sabbatsår betala för att volontärarbeta i ett asiatiskt, latinamerikanskt eller afrikanskt land är nuförtiden vanligt förekommande. Resebyråernas marknadsföring tenderar ofta likna resan med en mer lättillgänglig form av internationellt biståndsarbete. Detta blir särskilt framträdande då volontärresan gör sig bra som merit på CV-t för framtida sysselsättningar. Emellertid kan en problematik skönjas i framväxten av denna marknad. Dels eftersom volontärens pengar ofta väger tyngre än förkunskaper, och dels för att det kan ifrågasättas huruvida hjälpen faktiskt är gynnsam för mottagarländerna (Jonsson, 2012, s.5–6, 16–19, 151–152; Sveriges Radio, 2013).

1.2. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att utifrån ett postkolonialt teoretiskt ramverk undersöka hur volontärturism porträtteras på sociala medier i en svensk kontext. Detta görs genom en kvalitativ granskning av hur den svenska volontärresebyrån Volontärresor använder sig av Instagram för att göra reklam för internationella volontärresor och -projekt, mer specifikt

resebyråns *Sociala projekt*. Genom appliceringen av den postkoloniala teoribildningens syn på “den andre” och narrativ teori som synliggör frågor kring makt och representation avser arbetet skapa en djupare förståelse för hur volontärturism skildras i Sverige, ett land som vanligtvis inte associeras med en kolonial historia. Uppsatsen har således för avsikt att bidra med nya perspektiv och resonemang till den redan existerande forskningen inom området för volontärturism som fenomen.

De frågeställningar som formulerats och ligger till grund för arbetet lyder som följande:

- Hur konstrueras och reproduceras bilden av volontären i relation till “den andre” i porträtteringar av volontärturism på Instagram?
- Vilka narrativ kan urskiljas i Volontärresors marknadsföring av sina Sociala projekt och hur uttrycks dessa?

1.3. Ämnesrelevans för Globala studier

Denna studie är av relevans för Globala studier då den inbegriper kandidatprogrammets huvudteman *globalisering*, *hållbarhet* och *rättvisa* genom undersökningen av volontärturism som ett globalt och aktuellt fenomen. Då det existerar en utbredd föreställning om volontärturism som en altruistisk och mer socialt hållbar form av turism har aktiviteten kommit att öka i popularitet och status, framför allt under senare år. Den renodlade volontärresebyrån Volontärresor är störst inom området i Sverige, och en av många aktörer på marknaden som möjliggör denna sortens resor (Volontärresor, 2018a). Genom en kvalitativ granskning av hur Volontärresor använder sig av den sociala medieplattformen Instagram för att marknadsföra sina resor och projekt synliggörs och problematiseras frågor kring makt, representation, utveckling och hållbarhet. Undersökningen avgränsar sig å ena sidan till en svensk kontext genom dess fokus på den svenska resebyrån Volontärresor. Å andra sidan går Volontärresors resor och projekt till flera olika länder runt om i världen, vilket innebär att studien även kan bidra till en djupare förståelse om volontärturism ur ett globalt perspektiv.

1.4. Avgränsningar

I detta arbete har jag valt att göra en avgränsning där granskningen sker av volontärresebyrån Volontärresor. Detta kan komma att påverka uppsatsens resultat på flera olika sätt. För det första påverkar avgränsningen tillgången till material, då jag specifikt analyserar material med koppling till denna resebyrås volontärresor och -projekt. Mitt val att avgränsa mig till en

resebyrå, istället för att genomföra en jämförande undersökning av flera olika resebyråer, har till stor del att göra med svårigheten i att säkerställa en svensk kontext. Efter noggrann eftersökning visade det sig att flertalet resebyråer eller organisationer som säljer internationella volontärresor i Sverige och besitter svenska hemsidor antingen är ideella eller del av ett större, internationellt företag. Ifall jag genomfört en granskning av en internationell resebyrå hade arbetet behövt ta särskild hänsyn till denna kontext, vilket med största sannolikhet hade genererat annorlunda resultat. Det hade även försvårat för en jämförelse mellan resebyråer då jag har för avsikt att tillämpa ett nationellt perspektiv. Volontärresor å andra sidan existerar enbart i Sverige, och är landets största och äldsta renodlade volontärresebyrå (Volontärresor, 2018a).

Vidare avgränsar sig uppsatsen till att undersöka porträtteringar av volontärturism på Instagram. Att Volontärresor innehar ett svenskt, aktivt företagskonto på Instagram var en bidragande faktor till att resebyrån föreföll som mest relevant att granska i denna studie. Instagram är ett av vår samtids många sociala nätverk, som i en allt mer globaliserad värld växt fram och blivit en av de mest populära plattformarna. Det sociala nätverket gör det möjligt för människor och företag att via mobila enheter enkelt kommunicera med varandra världen över i form av bilder, videoklipp och text. Instagram själva beskriver sig som “en kostnadsfri applikation som används till att dela foton och videoklipp”, vilka antingen kan delas offentligt till en följarskara eller med en utvald, privat grupp (Instagram, 2020). I rapporten *Svenskarna och Internet* (2019) som summerar svenska folkets internetvanor under 2019 beskrivs Instagram som den näst största nätverkstjänsten i världen. Den sociala medieplattformen används av ca 61% av befolkningen. Sedan lanseringen 2010 har dess tillväxt skett snabbt ända fram till 2018, och under 2019 befann sig siffrorna på ungefär samma nivåer som året innan (Internetstiftelsen, 2019).

Min inriktning på postkolonialism som teoretiskt ramverk är även något som har en påverkan på arbetets resultat. Genom att applicera denna teoretiska utgångspunkt tar uppsatsen en särskild riktning i form av en kritisk granskning av volontärturism som koncept och praktik, såväl som dess inneboende maktrelationer. Avgränsningen till den postkoloniala teoribildningen gör även att andra dimensioner som å ena sidan kan vara intressanta, men å andra sidan inte är av relevans för mitt arbete, inte kommer undersökas mer djupgående. Fortsättningsvis vill jag tydliggöra att en viktig aspekt för mig att ta hänsyn till är det faktum att jag kritiskt granskar en västerländsk syn på volontärturism, samtidigt som jag själv kan sägas

vara en del av den. Då jag inte har möjlighet att befinna mig “på plats” där volontärturism sker och genomföra arbetet från en annan synvinkel kommer det producerade materialet, likt majoritet av tidigare forskning, utgå från researrangörens och volontärens perspektiv. Detta kommer med all säkerhet ha en påverkan på det empiriska materialet och analysen.

2. Tidigare forskning

I detta kapitel presenteras tidigare forskning som genomförts på det empiriska fält som arbetet genom denna granskning är verksam inom och avser bidra till. I tidigare forskningsstudier och litteratur på temat volontärturism går det att urskilja ett distinkt fokus på rollen som volontär. Volontärens bakomliggande drivkrafter är ett vanligt förekommande underlag för tidigare undersökningar som publicerats. Samtidigt ter sig förekomsten av forskning med fokus inriktat på *host communities*, det vill säga hur individer och områden i mottagarländer påverkas, betydligt mindre vanlig. Detta innefattar mottagarländernas individuella såväl som kollektiva upplevelser av volontärarbetets praktiska genomförande, och dess effekter på samhällen. Emellertid har denna problematik kommit att uppmärksammas i allt högre grad, vilket aktualiserat ett behov av forskning med fokus på mottagarländernas centrala aktörer och lokala påverkan (Wearing & McGehee, 2013, s.120–124; McGehee 2012, s.87; Lupoli & Morse, 2014, s.577–579).

2.1. Volontärturism och sociala medier

Ett exempel på tidigare forskning som gjorts om volontärturism i relation till sociala medier, och som jag anser är av relevans för detta arbete, är artikeln *Voluntourism on Facebook and Instagram: Photography and social media in constructing the ‘Third World’ experience*. I denna artikel har författarna Harng Luh Sin och Shirleen He (2019) inledningsvis genomfört djupintervjuer med 16 olika studenter som tidigare deltagit i volontärarbete. Intervjuerna strukturerades i huvudsak runt ett antal av respondenternas uppladdade bilder på Facebook och/eller Instagram, för att kartlägga hur dessa foton använts för att skildra och förmedla individernas upplevelser från volontärresorna. Materialet har sedan använts till en jämförande analytisk granskning av Instagramkontot till den fiktiva karaktären *Barbie Savior*, som genom användningen av satir på sociala medier kritiserar olika aspekter av volontärturism. Artikelförfattarna redogör för en paradox inom området: å ena sidan har fotografering och att

delar med sig av sina bilder blivit en självklarhet, något som kännetecknar en turist och turistindustrin. Å andra sidan kan detta innebära ett etiskt dilemma då bilder i vissa kontexter, särskilt vid turism i "Tredje världen", tenderar skapa ojämna maktrelationer mellan den som fotograferar och den som blir fotograferad. Genom att genomföra kvalitativa djupintervjuer och lyfta fram Barbie Savior-kontots budskap har författarna således som avsikt att synliggöra denna bakomliggande problematik inom volontärturismen (Sin & He, 2019). Denna artikel är intressant för min studie då jag också undersöker hur maktrelationer mellan volontär och mottagare av volontärarbete kan ta sig uttryck på sociala medier, bland annat genom fotografier. Trots att min undersökning inte baserar på enskilda individers uppfattningar, utan granskar en volontärresebyrås publicerade material på Instagram, är den paradox som författarna synliggör relevant även för mitt arbete. Detta då den bidrar till en förståelse om varför porträtteringar av volontärturism på sociala medier bör uppmärksammas och problematiseras.

2.2. Kommersiella resebyråer och ideella organisationer i Sverige

Cecilia Jonssons (2012) doktorsavhandling i socialt arbete: *Volontärerna. Internationellt hjälparbete från missionsorganisationer till volontärresebyråer* undersöker framväxten av vad som beskrivs som det *internationella hjälparbetet* i Sverige. Detta arbete är av relevans för min studie då den vidare redogör för vilken betydelse de *kommersiella resebyråerna* haft för utvecklingen av volontärresor till andra länder. Författaren beskriver hur det internationella hjälparbetet gått från att i regel genomföras av ideellt arbetande hjälporganisationer och svenska missionärer från 1800-talets slut, till att under 2000-talet även börja tillhandahållas av kommersiella resebyråer. Till skillnad från ideella organisationer som grundar sig i idealitet, engagerat medlemskap och yrkeskompetens, betonar de kommersiella resebyråerna istället att volontären ska kunna finansiera sin resa. Krav på specifika förkunskaper förekommer således inte vanligtvis i deras urvalsprocess (Jonsson, 2012, s.5–10, 27–29, 151–153).

Jonssons (2012) uppdelning mellan de kommersiella resebyråerna och ideella hjälporganisationerna har varit särskilt intressant då den resebyrå jag granskar i detta arbete kan sägas befinna sig i gränslandet mellan denna uppdelning. Volontärresor är å ena sidan ett företag som omnämns i författarens avhandling som Sveriges första kommersiella resebyrå (s.5–6). Å andra sidan beskriver Volontärresor på den officiella hemsidan att verksamheten numera drivs utan vinstintresse (Volontärresor, 2018a). Resebyrån uppfyller således inte det kriterium som i första hand kännetecknar en kommersiell resebyrå; alltså vinstintresse, men kan

heller inte benämnas som en ideell hjälporganisation. Detta eftersom Volontärresor likt en kommersiell resebyrå bygger på tillgänglighet där kundens möjlighet att betala för sin resa väger tyngre än förkunskaper. Resebyrån konkurrerar även genom sin verksamhet med andra, kommersiella resebyråer som säljer volontärresor. Fokus kommer därför i detta arbete att ligga på hur Volontärresor framställs i egenskap av resebyrå, snarare än huruvida den kan räknas som ideell eller kommersiell.

2.3. Sveriges kopplingar till kolonialism

För att få förståelse om varför en svensk volontärresebyrå är relevant att granska utifrån ett teoretiskt postkolonialt perspektiv utgår uppsatsen från artikeln *Universal Human Rights and the Coloniality of Race in Sweden*, som redogör för Sveriges historiska och samtida kopplingar till kolonialtiden. I artikeln argumenterar Michael McEachrane (2018) för att nutida rasism och rasdiskriminering mot ursprungsbefolkningar och personer med ursprung i afrikanska eller asiatiska länder kan kopplas till, och ses som ett resultat av, den europeiska kolonialismen. Detta synsätt stöds av samtliga FN:s instrument för mänskliga rättigheter som behandlar rasdiskriminering. Emellertid existerar i dagsläget en ovillighet hos vissa europeiska länder att erkänna att sambandet är av politisk relevans, samt att användningen av benämningen *ras* är central för att kunna säkerställa att mänskliga rättigheter respekteras. Författaren undersöker specifikt hur denna förnekelse är märkbar i Sverige, som i sin antidiskrimineringslag ersatt termen *ras* med *etnicitet* (s.471–474).

Sverige har i kölvattnet av andra världskriget, och i synnerhet sedan 1960-talet, etablerat sig som en internationell förkämpe för mänskliga rättigheter. Detta bland annat genom att främja utvecklingen i stater som nyligen uppnått självständighet, finansiera olika frihetsrörelser i Södra Afrika och inta en aktiv roll som motståndare till apartheid och kolonialism. Sveriges antikoloniala självbild har varit framträdande så sent som 2008, och först på senare år har landet börjat kännas vid sitt eget koloniala deltagande (McEachrane, 2018, s.471,479). McEachrane (2018) menar att den fabricerade föreställningen om att Sverige inte skulle ha något kolonialt förflutet framför allt grundar sig i egennyttan, då landet i själva verket “was part of, contributed to, and benefited from the shaping of the world of the colonial era around race.” (s. 475, 486–487). Ett tidigt historiskt exempel är att Sverige under perioden 1784–1878 ägde en koloni på den karibiska ön St Barthélemy. Vidare har Sverige som nation bidragit till att upprätthålla koloniala strukturer genom eugenisk forskning där “civiliserade”, vita européer ansetts

överlägsna “ociviliserade”, icke-vita och/eller utomeuropeiska grupper. Detta kan både urskiljas i 1) Sveriges relation till den egna ursprungsbefolkningen; samerna, och deras landområde Sápmi som Sverige koloniserat under århundraden, och 2) den rasbiologiska forskning som bedrevs på Statens institut för rasbiologi under 1900-talets första halva (s. 474–479).

I dagsläget är Sverige å ena sidan känt för att vara ett industriland som rangordnas högt upp på FN:s index för mänsklig utveckling (HDI). Å andra sidan fortsätter den svenska staten förneka att sambandet mellan kolonialtiden och rasdiskriminering i dagens samhällen är relevant även för Sverige. Genom den fortsatta användningen av den omfattande termen etnicitet, snarare än ras, försvaras således möjligheten att identifiera och hantera rasdiskriminering i landet. Detta gör att de mänskliga rättigheterna inte heller kan tillgodoses. Även om Sverige inte vanligtvis räknas som en av de huvudsakliga kolonialmakterna menar författaren att landet likväl har en skyldighet att stå till svars för sitt koloniala förflutna. Detta då det svenska samhället, och dess relationer till omvärlden, än idag genomsyras av effekterna av kolonialismens rasdiskriminerande maktordning (McEachrane, 2018).

3. Teoretisk anknytning och centrala begrepp

3.1. Postkolonial teori som teoretiskt ramverk

Den postkoloniala teorin behandlar frågor gällande identitet, etnicitet, genus, samt förhållandet mellan makt och kunskap. Genom att granska den påverkan som kolonialismen haft på relationer mellan globala Nord och globala Syd, samt hur dessa historiska ojämlikheter fortfarande är synliga i dagens samhälle och utvecklingsdiskurs, avser den postkoloniala teorin utmana dessa föreställningar (McEwan, 2009, s.17, 22–23). Detta görs genom att uppmärksamma såväl som att rikta kritik mot hur västvärlden, till följd av sin historiska roll som hegemon, fortfarande innehar makten att kontrollera och producera global kunskap. Detta trots ett pågående skifte i den världsekonomiska makten. Från att det som tidigare kallats “Tredje världen” på olika sätt distanserats från omvärlden avser postkolonialismen istället lyfta fram både samtida och historiskt marginaliserade röster. Den postkoloniala grundtanken skulle således kunna beskrivas som “antikolonial” snarare än “postkolonial”, i och med att det råder oenigheter kring huruvida benämningen “post” faktiskt överensstämmer med verklighetens

beskaffenhet. Postkolonialism inbegriper samtidigt flera olika definitioner, och det saknas således en fullständig konsensus gällande dess specifika betydelse (McEwan, 2014, s.137–140; McEwan, 2009, s.17).

Den postkoloniala kritiken sägs härstamma från flera olika reaktioner mot koloniala strukturer och har tagit sig uttryck i form av sociala rörelser världen över, såsom marxistiska frihetsrörelser, beroendeskolan i Latinamerika och framväxten av Panafrikanism. Dessa rörelser har influerat teoretiker vars verk idag är av stor betydelse för den postkoloniala teorin. Frantz Fanons arbete som kretsat kring avkolonisering och psykologi har i sin tur inspirerat till uppkomsten av flera av dessa antikoloniala rörelser. I *Black Skin, White Masks* från 1952 beskrev Fanon hur samhällets koloniala prägel omöjliggjorde för den koloniserade att få tillgång till kolonistatens kultur och status. Samtidigt ansågs civiliseringen av “den andre” vara den vite mannens börda. Detta paradoxala synsätt möjliggjorde därmed också för ett upprätthållande av synen på “den andre” som fortsatt annorlunda, trots civilisering (McEwan, 2009, s.34–37, 45–49).

3.1.1. ”Den andre”

Det postkoloniala perspektiv som jag valt att applicera i mitt arbete har att göra med hur synen på “den andre” konstrueras i relation till ett “vi och dem”. Detta manifesteras bland annat genom tre teoretiker vars forskning blivit särskilt betydelsefull för den postkoloniala teorin; Edward Said, Stuart Hall och Gayatri Chakravorty Spivak. Edward Said har utifrån det litterära verket *Orientalism* från 1978 påvisat hur makt och kunskap hänger ihop med kolonialismens diskurser av dominans. Med inspiration från Michel Foucaults syn på diskursiva maktrelationer genom termen *makt/kunskap*, skildrar Said liksom Fanon hur en form av “andrafiering” möjliggjordes i samband med imperialistiska geografiska uppdelningar av världen. Said menar att det är genom diskursen kring Orientalism som europeisk kultur har studerat och på olika sätt (bland annat politiskt, ideologiskt och sociologiskt) konstruerat en felaktig föreställning om *Orienten* som de ociviliserade, främmande “andra”. Detta står i sin tur i kontrast till européernas framställning av sig själva som civiliserade och familjära. Synsättet ingår sammantaget i vad som kallas för *binära oppositioner* där européer och Orienten, eller Väst/Nord och Öst/Syd, ses som varandras motpoler. Det är också genom denna koloniala föreställning om ett “vi” och ett “dem”, separerade från varandra, som västvärldens makt att representera andra icke-västerländska platser förstärks (Peet & Hartwick, 2015, s.234–238; McEwan, 2009, s.61–65).

Makten att representera andra människor och platser, och således konstruera vad Said beskriver som en “andrafiering”, är även något som Stuart Hall (2013) synliggör. Utifrån ett övergripande fokus på *representation* beskriver författaren hur *stereotypisering* (på engelska *stereotyping*) fungerar som ett verktyg för att åtskilja och exkludera vissa grupper från andra. Detta skiljer sig från den engelska benämningen *typing* vars syfte istället är att klassificera enskilda människor, objekt och skeenden för att utveckla en förståelse om dessa kategorier såväl som omvärlden i sin helhet. Vad gäller stereotypisering upprätthålls skillnaderna mellan grupper genom att makten riktas och utövas mot den underordnade gruppen. Dessa reduceras då till att enbart definieras utifrån ett fåtal förenklade, men samtidigt överdrivna, egenskaper. Stereotypisering har en benägenhet att uppstå vid gravt ojämlika maktrelationer och tar sig bland annat uttryck i form av binära oppositioner. Dessa tenderar, liksom tidigare nämnts, skildra en hierarkisk uppdelning där “vi” ses som överordnade “de andra” (s.225, 247–250, 267). Stereotypisering som process beskrivs av Hall (2013) i följande citat:

Stereotyping, in other words, is part of the maintenance of social and symbolic order. It sets up a symbolic frontier between the 'normal' and the 'deviant', [...] what 'belongs' and what does not or is 'Other', between 'insiders' and 'outsiders', Us and Them. It facilitates the ‘binding’ or bonding together of all of Us who are ‘normal’ into one ‘imagined community’; and it sends into symbolic exile all of Them – ‘the Others’ – who are in some way different – ‘beyond the pale’. (Hall, 2013, s. 248).

Problematiseringen av varför och med vilka verktyg vissa personers röster tenderar företrädas av andra är således central inom den postkoloniala teoribildningens syn på “den andre”. Kritiken av hur koloniala auktoriteter historiskt sett tagit sig friheten att konstruera och representera “den andre” kan slutligen förstås utifrån Gayatri Chakravorty Spivaks (1988) essä *Can the Subaltern Speak?*. Spivak skildrar hur den *subaltern*, alltså underordnade, kvinnans röst historiskt sett aldrig getts tillräckligt utrymme att få höras på sina egna villkor. Istället har de ojämlika maktrelationerna skapat förutsättningar för de dominanta grupperna, såsom vita män och ibland även vita kvinnor, att tala om och tala för subalternerna grupper som anses vara i behov av västvärldens räddning. Detta återspeglas genom Spivaks välkända citat: “White men are saving brown women from brown men” (s.296). En adekvat förståelse om den subalternerna “andre” kan därmed inte uppnås så länge dessa individer och grupper inte ges den faktiska makten att tala och representera sig själva (Spivak, 1988).

3.2. Narrativ teori

Den *narrativa teorin och analysen* beskrivs av Anna Johansson (2005) som ett brett teoretiskt forskningsfält av vad som vanligtvis går under epiteten *berättelseforskning* eller *narrativa studier*, där betydelsen av berättandet och berättelser står i centrum. *Livsberättelsen* är en vanligt förekommande form av berättelse som återger (delar av) berättarens liv utifrån tolkningar och erfarenheter. Genom livsberättelsen skapas således mening och identitet. Berättelser kan även ta sig uttryck i antingen muntlig eller skriftlig form, vilket har en påverkan för hur de tolkas (s.17–21, 23–25). Jag avser i detta arbete granska hur olika narrativ kommer till uttryck inom volontärturism, alltså hur och varför vissa berättelser om volontärturism skildras på sociala medier. Denna teori blir därför av relevans för mitt arbete. Jag applicerar särskilt den aspekt av narrativ teori som fokuserar på olika maktrelationers betydelse för berättelser, som vidare kan förstås i relation till en postkolonial kritik.

Enligt Johansson (2005) föreligger alltid ett bakomliggande syfte med berättelser. Detta syfte har i sin tur formats utifrån ett visst perspektiv och av en specifik kontext, exempelvis i ett historiskt skede eller system av representation. Benämningen *Stora berättelser* hänger ihop med vad som enligt Foucault kännetecknar *diskurser*. Enligt Foucaults synsätt förutsätter och utgör makten och kunskapen varandra. Denna förbindelse existerar i diskursen och avgör därigenom berättelsens beskaffenhet och tillgänglighet. De Stora berättelserna är således relevanta för att förstå hur vissa grupper, både historiskt sett och i dagens samhällen, berättigar utövandet av makt över andra. Enligt den postkoloniala kritiken åsyftar de Stora berättelserna de rasistiska och imperialistiska koloniala berättelser som konstruerats utifrån ett hegemoniskt, västerländskt perspektiv (s.57–59, 66–67). Genom att utmåla européerna som rationella och progressiva “bärare av en slags universalhistorisk utvecklingsprocess” (s.66), låg dessa berättelser till grund för och rättfärdigade uppdelningen mellan “civiliserade européer” och “ociviliserade Andra”. Johansson (2005) menar att den postkoloniala teoribildningen genom kritiken av de Stora berättelserna kommit att utgöra en alternativ berättelse i form av ett *Åter-berättande* av den koloniala historien. Detta Åter-berättande både nedmonterar den koloniala berättelsen om “den andre” som ociviliserad, och synliggör historiska aspekter som tidigare utelämnats (s.66–71).

4. Metod

4.1. Metodologi

Den *ontologiska* (det vill säga läran om verklighet och varandet) och *epistemologiska* (det vill säga läran om kunskap) utgångspunkten som utgör arbetets vetenskapsteoretiska grund är den *konstruktivistiska* ansatsen. Denna metodologi visar på att verkligheten och språket inte kan åtskiljas, utan snarare förutsätter och är beroende av varandra för skapandet och förståelsen av meningsfulla fenomen. I och med att denna konstruktion är kontextberoende och sker på olika sätt är det därför inte möjligt att skapa ett neutralt observationsspråk eller “absoluta sanningar” (Boréus & Bergström, 2018, s.26–27).

4.2. Insamling av material

Jag har i detta arbete valt att undersöka volontärresebyrån Volontärresors *Sociala projekt* med särskilt fokus på resebyråns Instagramkonto. Volontärresor är en renodlad volontärresebyrå som både är äldst och störst inom volontärresor i Sverige. Resebyrån drivs numera utan vinstintresse som en del av Dynamic Gruppen. De resor som erbjuds går vanligtvis ut på att delta i redan existerande, lokala projekt med olika inriktningar i ungefär 30 olika länder. Alternativen *Djur och natur* och *Sociala projekt*, som i synnerhet inbegriper volontärarbete med djur eller barn, utgör de två huvudsakliga projekt-kategorierna. Resorna går främst till länder i globala Syd och kan utöver volontärarbete även kombineras med andra fritidsnöjen, såsom utbildningsmöjligheter och semesteraktiviteter. Volontärresors övergripande mål är att kunna erbjuda alla, oavsett förkunskaper, möjligheten att resa som volontär. Resebyrån har som vision att tillsammans med volontärerna kunna bidra till långsiktiga, positiva förändringar för områden, människor och djur i behov av hjälp (Volontärresor, 2018ab).

Insamlingen av empiriskt material för detta arbete sker i huvudsak genom att granska tillgänglig information på Volontärresors officiella Instagramkonto. Granskningen sker av Instagramkontot i sin helhet och de inlägg som publicerats under år 2019 och relaterar till resebyråns *Sociala projekt*. Vidare har ett antal enskilda inlägg som publicerats på resebyråns Instagramkonto under 2019 valts ut för att subjektivt tolkas. Dessa inlägg består av en eller flera bilder eller videoklipp och tillhörande bildtext. I det empiriska materialet ingår även information från Volontärresors hemsida som rör resebyråns olika volontärprojekt. Gemensamt för informationen på Volontärresors hemsida och de utvalda Instagram-inläggen är att de på ett eller annat sätt skildrar Volontärresors *Sociala projekt*, det vill säga de projekt som bygger på

interaktionen mellan volontär och mottagare av volontärarbetet. De utvalda inläggen kommer vidare kvalitativt granskas och jämföras med varandra i relation till arbetets teoretiska anknytning, för att därigenom kunna urskilja samband och intressanta aspekter i materialet att analysera och dra slutsatser från.

4.2.1. Urval

Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Towns och Wängnerud (2017) beskriver hur möjligheterna att generalisera resultaten av sitt fall till en större population och skapa god extern validitet kan ses som en tvåstegsproblematik. Denna problematik består dels i att bestämma undersökningens population, och dels i att fastställa de konkreta fall som ska vara föremål för analysen. För att angripa mitt forskningsproblem där jag avser undersöka porträtteringen av volontärturism på sociala medier, specifikt Instagram, har jag valt att applicera ett strategiskt urval som metod att generalisera resultaten utifrån. Ett sådant urval innebär att ett mindre antal konkreta fall väljs ut och analyseras utifrån kvalitativa premisser (ibid, s.156–159).

I denna uppsats består urvalet i att hitta och därefter analysera material från den svenskbaserade resebyrån Volontärresor som använder Instagram som plattform för att publicera inlägg där resebyråns volontärresor och -projekt utomlands marknadsförs. Jag har via Google som sökmotor använt mig av sökord såsom “volontärresebyrå”, “volontärresor utomlands” och “volontärarbete” för att granska webbsidorna till de olika alternativen som finns tillgängliga. Volontärresebyrån Volontärresor har därefter valts ut utifrån ett antal uppfyllda premisser: Resebyrån ska vara svenskbaserad och besitta en svensk hemsida som volontärresor kan bokas från, den ska erbjuda volontärresor där möjligheten att hjälpa och arbeta med människor finns och slutligen ska resebyrån ha ett aktivt Instagram-konto länkad på hemsidan vars innehåll berör deras volontärresor. Denna avgränsning gjordes i syfte att kunna säkerställa en svensk kontext såväl som resebyråns aktiva användning av sociala medier i form av en officiell Instagramprofil. Jag har vidare valt att mer specifikt undersöka de inlägg som publicerats på Instagramkontot under år 2019. Detta urval har gjorts för att skapa en generell såväl som aktuell översikt över de inlägg som publicerats på plattformen.

4.3. Analytisk metod

4.3.1. Kvalitativ forskningsmetod

Detta arbete applicerar en kvalitativ textanalytisk metod, vilken innebär att innehållet undersöks djupgående med fokus på dess olika beståndsdelar och kontext för att få förståelse om helheten, och även effekten av helheten. Till skillnad från en kvantitativ innehållsanalys, där granskningen sker av en större mängd likvärdiga enheter, lägger den kvalitativa textanalysen tonvikt på att tolka det som uppfattas vara de mest väsentliga delarna av innehållet. Genom detta tillvägagångssätt framhävs *meningen* eller de *meningsskapande processer* som kan identifieras i texten. Utgångspunkten är att interaktionen mellan aktörer är vad som skapar en form av gemenskap och därmed möjliggör detta. Det kan exempelvis röra sig om kommunikationen via en gemensam förståelse av sociala koder eller språkbruk. Jag genomför en kritisk analys av materialet, vilket innebär att innehållet granskas utifrån ett maktanalytiskt perspektiv (Esaiasson et al, 2017, s.211–215). Genom appliceringen av denna metod genomförs en mer djupgående granskning av de inlägg som redogör för resebyråns Sociala projekt, där jag utifrån min tolkning av materialet identifierar de olika aspekter som anses vara mest relevanta. Vidare formuleras utifrån den kvalitativa forskningsmetoden tre olika teman som sammantaget bedöms skildra de mest väsentliga delarna av innehållet. Utifrån dessa teman väljs därefter sex enskilda inlägg ut, vilka i sin tur ligger till grund för arbetets analys.

4.3.2. Visuell textanalys

Den metod jag använder mig av för analys av det insamlade materialet är den kvalitativa analysmetoden *visuell textanalys* som presenteras i boken *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* (2018). Den visuella textanalysen beskrivs av Kristina Boréus och Göran Bergström (2018) som omgiven av den *multimodala diskursanalysens* ramverk, vars fundament vilar på “att diskurser i vid bemärkelse, det vill säga sätt att tala och tänka om världen, kan uttryckas i texter, men att texter nästan alltid är mer eller mindre multimodala och därför kräver analys av både språkliga och visuella element” (s.358–359). Inom den visuella textanalysen har bilder såväl som illustrationer en central roll vid textanalytiska tolkningar, och kan således bidra till en djupare och mer nyanserad förståelse av innehållet och de budskap som förmedlas. Genom ett utvidgat synfält som inte enbart riktar fokus på textens språk utan även tar hänsyn till betydelsen av illustrationer och bilder ges således bättre förutsättningar för att förstå centrala aspekter av dess innehåll, alltså dess *betydelsepotentialer*. Genom forskarens tolkning av innehållet kan olika potentiella betydelser

antingen lyftas fram eller bortprioriteras. Visuell textanalys är en användbar analysmetod då granskningen sker av fler än en text där samma ämne behandlas och bilder/illustrationer används, så kallade *visuella texter*. Det intressanta blir då att utifrån texternas olika perspektiv genomföra en analys utifrån en sammanlänkning av komponenterna bild, illustration och text (Boréus & Bergström, 2018, s.355–362).

Jag har valt denna metod utifrån min avsikt att kvalitativt granska olika Instagraminlägg som Volontärresor publicerat på sitt Instagramkonto, i syfte att göra reklam för de Sociala projekten som resebyrån erbjuder. Vad gäller detta val av metod utgör de texter som delas tillsammans med bilderna i form av ett inlägg den språkliga texten för analys. Dessa texter är i sin tur relativt korta för att passa in i Instagrams format, där bilder och videoklipp istället står i centrum. Den visuella textanalys-metoden kommer således användas för att analysera ett antal av resebyråns Instagraminlägg, som i uppsatsens Analyskapitel kommer benämnas som *visuella texter*.

För att analysera det insamlade materialet använder jag mig av två av de tre övergripande analytiska verktyg som Boréus och Bergström (2018) presenterar: 1) *symbolisk interaktion*, som analyserar relationen mellan den/de som porträtteras och den visuella textens betraktare, och 2) *versioner av världen*, som undersöker hur den visuella texten skapar olika sätt att se på världen. Dessa redogörs för mer djupgående i uppsatsens Analys. Det tredje elementet; *komposition* berör framför allt hur textens olika delar är placerade i en visuell text för att urskilja samband och avgränsningar, och är ett intressant analysverktyg vid granskning av exempelvis webbsidor och reklamannonser (s.359–360, 382–389). Då denna uppsats analyserar material som publicerats på Instagram är placeringen av de visuella texternas olika komponenter redan på förhand utformade på samma sätt för att passa in i Instagrams format. Komposition som analytiskt verktyg blir till följd av detta inte av lika stor relevans för arbetet, och kommer därför inte användas i analysen.

4.4. Forskningsetiska överväganden

Vad gäller min roll som forskare finns ett antal forskningsetiska överväganden att förhålla sig till. I denna uppsats sker granskningen av företaget Volontärresors Instagramkonto där bilder på privatpersoner som kan identifieras, däribland barn, förekommer. Då det är svårt att avgöra huruvida samtliga av dessa individer gett sitt godkännande till att bilder på deras ansikten publiceras på det sociala nätverket kan detta innebära ett visst etiskt dilemma. Resebyrån

tydliggör inte heller vem det är som står som upphovsrättsman för varje enskild bild. Emellertid har Volontärresor valt att själva publicera dessa bilder på deras offentliga Instagramkonto, som vem som helst med tillgång till internet eller nätverkets applikation har möjlighet att besöka. Jag utgår därför från att Volontärresor äger upphovsrätten till dessa bilder eller har givits tillstånd att publicera dem. Jag har vidare varit i kontakt med resebyrån via telefon och fått muntligt godkännande att använda mig av det innehåll som finns tillgängligt på Instagramkontot. Efter noga övervägande har jag dock kommit fram till att inte bifoga bilder från Instagramkontot i denna uppsats, utan enbart referera till dem. Detta för att säkerställa att uppsatsen inte inkräktar på upphovsrätten till bilderna.

5. Resultat

Volontärresors officiella Instagramkonto *volontarresor* har vid uppsatsens genomförande ca 1800 stycken publicerade inlägg och ungefär 2590 antal följare. Instagramkontot är en företagsprofil vars beskrivning lyder som följande: “Sveriges första volontärresebyrå! Förbättra livsvillkoren för djur, människor och natur. Åk som volontär och gör en ovärderlig insats!” (Volontärresor, 2020). Under år 2019 publicerade volontärresebyrån totalt 443 inlägg på Instagram, varav 72 (ca 16%) av dessa inlägg genom bild/videoklipp och text skildrar interaktionen mellan människor i de *Sociala projekten* (ibid). Volontärresors Sociala projekt är en av resebyråns två huvudkategorier, och inbegriper de olika volontärprojekt där volontärer kan göra skillnad genom att hjälpa och interagera med lokalbefolkning i utsatta områden. En majoritet av de projekt som erbjuds går ut på att volontärarbeta med barn och ungdomar på barnhem, daghem och grundskolor. Det finns för närvarande totalt 31 stycken övergripande program bestående av olika Sociala projekt tillgängliga att boka på resebyråns hemsida (Volontärresor, 2018c).

De 72 inlägg relaterade till Volontärresors Sociala projekt som resebyrån publicerat på Instagram under 2019 utgör det empiriska materialet som presenteras i detta arbete. Genom dessa inlägg undersöks hur Volontärresors Sociala projekt skildras på Instagram, och vilka teman som kan urskiljas i dess innehåll. Vidare har jag utifrån dessa teman valt ut sex stycken inlägg, som bedöms vara representativa för hur de Sociala projekten framställs i sin helhet, att undersöka mer djupgående.

5.1. Volontärresors Sociala projekt

Vid arbetets insamling av material har jag initialt genomfört en översiktlig granskning av det totala antalet inlägg som publicerats på Volontärresors Instagramkonto under år 2019. Av dessa 443 inlägg kunde vidare 72 inlägg tolkas porträttera Volontärresors Sociala projekt, genom att i bild och/eller videoklipp och tillhörande bildtext skildra interaktionen mellan volontärer och lokalbefolkning i mottagarländerna. Detta urval utgår från min subjektiva tolkning av materialet, där jag undersökt vilka samband, likheter och skillnader som sammantaget kan urskiljas i de 72 inläggen. Med detta som utgångspunkt har jag bedömt att inläggens innehåll kan delas upp i två huvudsakliga kategorier. Inläggen kan antingen ses som 1) ett verktyg för volontärresebyrån att presentera och göra reklam för de existerande projekten, eller 2) en form av resedagbok där olika volontärer har möjlighet att dela med sig av sina reseberättelser i bild, videoklipp och text. Vissa bilder har vidare publicerats fler än en gång i olika inlägg, både i kombination med en reseberättelse och för att marknadsföra ett projekt. Utifrån min subjektiva granskning av de 72 inläggen kan även följande tre huvudsakliga teman urskiljas i materialet: *Glada barn och volontärer*, *Volontärens betydelse för projekten* och *Barn och utbildning*. Dessa tre teman har tolkats utgöra de mest väsentliga delarna av inläggens innehåll, och anses därmed representativa för att beskriva hur de Sociala projekten framställs i sin helhet.

5.1.1. Glada barn och volontärer

Bland de inlägg som under året publicerats på Volontärresors Instagramkonto förekommer genomgående bilder och videoklipp på glada barn som ler in i kameran. Bilderna föreställer barnen som befinner sig i de områden (på bland annat barnhem, förskolor och grundskolor) där Volontärresors Sociala projekt är verksamma. Barnen skildras antingen individuellt, i grupp eller tillsammans med volontärer som deltar i de Sociala projekten. Även volontärerna, som i majoritet av fallen är kvinnor, tenderar porträtteras leendes när de interagerar eller poserar med barnen inför kameran.

5.1.2. Volontärens betydelse

I de inlägg som gör reklam för resebyråns Sociala projekt lägger Volontärresor ofta tonvikt på volontärarbetarens betydelse för projekten. De som reser som volontärer genom dessa projekt beskrivs spela en central roll för att möjliggöra positiv förändring i socioekonomiskt utsatta områden. Potentiellt blivande volontärer rekommenderas därför ta del av mer information på

hemsidan och börja planera sin resa så snart som möjligt. Samtidigt framhåller resebyrån att volontären, utöver att engagera sig för att hjälpa andra, ges möjlighet att upptäcka spännande platser såväl som att lära känna nya människor på sin resa. Vidare fungerar de reseberättelser som publicerats på instagramkontot under 2019 som ett sätt för volontärer att dela med sig av personliga upplevelser och erfarenheter från projekten.

5.1.3. Barn och utbildning

Barnen som porträtteras i de inlägg som berör Volontärresors Sociala projekt skildras ofta i olika utbildningsrelaterade miljöer såsom skolor, förskolor och fritidsverksamheter, ibland iklädda vad som ser ut att vara skoluniformer. Bland de bilder som är tagna inomhus sitter barnen vanligtvis vid skolbänkar, bord eller på golvet och tittar in i kameran eller ägnar sig åt olika skolaktiviteter. Barnen porträtteras bland annat när de ritar, skriver eller spelar spel. I dessa olika inlägg beskrivs volontärens roll generellt sett vara att bidra med undervisning i engelska eller agera läxhjälp, antingen som del av den grundläggande utbildningen eller vid extrainsatta utbildningstillfällen. Bilder, videoklipp och text som har att göra med barns utbildning förekommer ofta i de inlägg som berör volontärers reseberättelser, där volontären redogör för sina arbetsuppgifter i ett projekt.

5.2. Sex utvalda inlägg

Med utgångspunkt i de tre teman som kunnat urskiljas i inläggen publicerade av Volontärresors Instagramkonto under 2019 har jag genom ett strategiskt urval valt ut totalt sex inlägg att presentera mer djupgående. Detta för att lyfta fram och kvalitativt granska specifika delar av innehållet. I samtliga sex inlägg är volontärerna i bild vuxna personer, och de som porträtteras som mottagare av volontärarbetet är barn. Innehållet i respektive inlägg berör genom bild och tillhörande bildtext minst två av de tre teman som presenterats ovan, vilket tydliggörs i *Tabell 1* som genom markeringar redogör för vilka teman som förekommer i respektive inlägg.

Tabell 1. Förtydligande av kopplingar mellan teman och inlägg på Instagram

Inlägg \ Tema	Glada barn och volontärer	Volontärens betydelse	Barns utbildning
Inlägg 1	X	X	X
Inlägg 2	X	X	X
Inlägg 3		X	X
Inlägg 4	X	X	X
Inlägg 5	X	X	
Inlägg 6	X	X	

Urvalet består av tre inlägg som skildrar enskilda volontärers reseberättelser från olika Sociala projekt (Inlägg 1–3) och tre inlägg där Volontärresor översiktligt marknadsför de Sociala projekten (Inlägg 4–6). Vad gäller de inlägg som utgörs av flera bilder eller videoklipp har jag valt att enbart fokusera på den första bild som publicerats i bildserien, eftersom det är denna som är synlig vid en generell överblick av Volontärresors profil. Vidare utgår de bildbeskrivningar som uppsatsen redogör för från min subjektiva tolkning av innehållet utifrån dess specifika kontext. De tillhörande bildtexterna varierar i textmängd och de redovisas därför antingen som kompletta eller nedkortade citat. Detta görs i syfte att lyfta fram de aspekter av innehållet som anses vara mest relevanta för uppsatsen.

Inlägg 1: Publicerad 19-03-2019

- Bildbeskrivning: En stor grupp bestående av vad som ser ut att vara volontärer och skolbarn ler mot kameran och gör olika gester, antingen sittandes på huk eller ståendes. De flesta sträcker upp händerna i luften. Gruppen befinner sig utomhus framför en skolbyggnad.
- Bildtext: “När det kommer till skolan så är det så att i Indonesien så har barnen bara engelska 45 minuter i veckan vilket volontärorganisationen anser vara för lite. Därför erbjuder dem extra engelska undervisning 2h/dag, 5 dagar/vecka. Det är här vi volontärer kommer in i bilden. Vi har alltså extra engelska med eleverna utöver deras

vanliga skoltimmar. [...] Som sagt är det "bara" 2h per dag men det är 2 givande timmar. Barnen vill och försöker verkligen lära sig. Vi blandar sånger med arbetsblad och glosor för att variera så mycket som möjligt och göra undervisningen rolig." (Volontärresor, 2019a).

Inlägg 2: Publicerad 31-03-2019

- Bildbeskrivning: Ett leende barn sitter på en stol i inomhusmiljö och gör ett "Peace"-tecken med ena handen mot kameran. I bakgrunden syns andra barn som inte tittar in i kameran och på väggen bakom dem hänger flera teckningar. Samtliga barn bär vad som ser ut att vara en blå skoluniform.
- Bildtext: "[...] De senaste två veckorna här har varit magiska och en anledning till det är hur fantastiska de som jobbar här har varit. De tar verkligen hand om en och får en att känna sig välkommen och trygg. En annan sak har varit de elever som jag haft hand om den senaste (*sic*) tiden. De har varit så söta och ivriga att lära sig mer och jag känner verkligen att jag lärt dem något. Sist men inte minst så har jag lärt känna så många nya människor från olika länder vilket inte bara har förbättrat mina egna engelskakunskaper utan även lärt mig om så många olika kulturer utöver den nepalesiska. För att sammanfatta (*sic*) är detta ett projekt jag starkt rekommenderar (*sic*) och något jag kan tänka mig att göra igen." (Volontärresor, 2019b).

Inlägg 3: Publicerad 28-04-2019

- Bildbeskrivning: En grupp med barn sitter på varsin stol runt tre bord i inomhusmiljö och lägger pussel. De flesta barnen har ryggen mot kameran eller tittar ner mot bordet på ett pussel.
- Bildtext: "Nu börjar denna vecka lida mot sitt slut, därför blir det här vårt sista inlägg. Att få volontärarbete här i Sydafrika är verkligen lärorikt. Det är ett land med väldiga kontraster. Åker man en kvart bort från det fattiga området daghemmet ligger i med smutsiga och trasiga hus kan man komma till ett betydligt finare område med exempelvis ett stort och fint köpcentrum. Det är ibland svårt att tro att man befinner sig i samma land, till och med även stad. [...] Vi är väldigt tacksamma över att få ta del av de människor vi träffat på barn- och daghemmets liv. Att få se och uppleva deras vardag, som skiljer sig otroligt mycket från sin egen. Även att få kunna bidra med det man kan

och se den glädje man får tillbaka. Volontärarbete är i detta fall verkligen en win-win situation, där båda parter får ut något positivt av det □” (Volontärresor, 2019c).

Inlägg 4: Publicerad 26-05-2019

- Bildbeskrivning: En volontär bär på två, små barn i varsin arm. Båda barnen är vända med ryggen mot kameran och tittar på volontären. Volontären är fotograferad framifrån och tittar leendes på det ena barnet.
- Bildtext: “Child Protection Home i Thailand behöver volontärer! En och en halv timme från Bangkok finns ett hem för utsatta och övergivna barn. Här kan du som volontär hjälpa barnen med sina läxor, undervisa i engelska och leka med dem. Egna initiativ är välkomna och din fantasi sätter gränsen vad du kan bidra med! Kontakta oss idag om du är intresserad □□” (Volontärresor, 2019d).

Inlägg 5: Publicerad 01-09-2019

- Bildbeskrivning: Närbild på en volontär med solglasögon på huvudet som bär på ett litet barn. I bakgrunden kan en utomhusmiljö skimras. Volontären håller om och ler mot barnet som i sin tur tittar in i kameran.
- Bildtext: “Volontär i Kapstaden! Här kan du hjälpa till att förändra livet för små barn i åldrarna 0–4 år som bor på barnhem. Som volontär gör du en stor insats genom att ge barnen den uppmärksamhet och kärlek de behöver!” (Volontärresor, 2019e).

Inlägg 6: Publicerad 17-10-2019

- Bildbeskrivning: På bilden syns en volontär i solglasögon tillsammans med fyra barn. Samtliga ler in i kameran, ett barn sträcker ut tungan i en grimas. Volontären befinner sig närmast kameran i mitten av gruppen, och barnen är klädda i vad som ser ut att vara skoluniformer. Alla på bilden gör varsitt “Peace”- tecken med handen.
- Bildtext: “Underbara Sri Lanka! Fem kilometer utanför huvudstaden Colombo ligger basen för de olika projekten, där du som volontär har möjligheten att bidra till olika sociala projekt. Colombo är en hektisk och pulserande stad med en blandning av det moderna livet och gamla historiska koloniala byggnader och ruiner som erbjuder en mängd olika upplevelser! Gör nytta och upplev Sri Lanka på riktigt □□” (Volontärresor, 2019f).

6. Analys

Denna uppsats analyserar de sex utvalda inläggen från Volontärresors officiella Instagramkonto, bestående av bilder och tillhörande bildtexter. Dessa har i sin tur tolkats vara representativa för hur resebyråns Sociala projekt framställs i sin helhet på det sociala nätverket Instagram. Arbetets analys struktureras utifrån den visuella textanalysens analysverktyg; *symbolisk interaktion* och *versioner av världen*, som presenteras mer djupgående i detta kapitel. De applicerade analysverktygen har bedömts vara av relevans för att identifiera väsentliga delar av innehållet, och fokuserar både på vilken betydelse bilder och språkliga texter har för den multimodala visuella texten. De sex enskilda inläggen kommer även, i enlighet med Boréus och Bergströms (2018) redogörelse av den visuella textanalysen som analytisk metod, framöver benämnas som *visuella texter* (VT). Fortsättningsvis analyseras materialet i relation till arbetets teoretiska anknytning, där den postkoloniala teoribildningens syn på ”den andre” såväl som narrativ teori appliceras. Genom denna kvalitativa analys av materialet avser arbetet således svara på de två formulerade frågeställningarna;

- Hur konstrueras och reproduceras bilden av volontären i relation till ”den andre” i porträtteringar av volontärturism på Instagram?
- Vilka narrativ kan urskiljas i Volontärresors marknadsföring av sina Sociala projekt och hur uttrycks dessa?

6.1. Symbolisk interaktion

Symbolisk interaktion undersöker relationen mellan den eller dem som porträtteras och den visuella textens betraktare, vanligtvis utifrån de redan existerande förkunskaper som finns om dess omgivande kontext. I interaktionen är kamerans *vertikala* och *horisontella vinkel* det främsta redskapet för att analysera en bilds symboliska maktrelationer. De tre vertikala perspektiven är: 1) *ovanifrån-perspektiv*, som indikerar att betraktaren innehar makten genom möjligheten att se ner på de som avbildas, 2) *öga-mot-öga-perspektiv*, som skildrar parterna som jämlikar, och 3) *underifrån-perspektiv*, vilken tolkas som att den/dem som avbildas innehar makten. De tre horisontella perspektiven är: 1) *framifrån-perspektiv*, som anses vara inkluderande, 2) *bakifrån-perspektiv*, vilket istället tolkas som exkluderande, och 3) *sido-perspektiv*, ett mellanting av ovanstående alternativ. En annan aspekt av den symboliska

interaktionen är *distans*, där en *personlig*, *social* eller *distanserad* relation till betraktaren kan utformas med hjälp av avståndet i bildytan. Den visuella texten kan också tolkas i relation till *språkhandlingar* som ett sätt att interagera med betraktaren. Det handlar då om ifall den språkliga texten formuleras som en fråga, påstående, erbjudande eller uppmaning (Boréus & Bergström, 2018, s.362–371).

I bilderna till de visuella texterna (VT) 1, 4, 5 och 6 porträtteras volontärer tillsammans med barn, vilka beskrivs vara mottagare av volontärbetet. I VT 2 och 3 föreställer bilderna endast barnen. Vad gäller kamerans vertikala vinkel blir bilden tillhörande VT 3 särskilt intressant då den skiljer sig från resterande bilder. Genom vinkeln skapar bilden, som föreställer en grupp med barn som sitter vid olika bord i en skolmiljö, ett vertikalt ovanifrån-perspektiv. Utifrån denna kontext kan detta tolkas som att det är betraktaren som innehar makten genom möjligheten att “se ner” på barnen. Det horisontella perspektivet i VT 3 skiljer sig åt mellan individerna på bilden, men de porträtteras huvudsakligen från ett exkluderande bakifrån- eller sidoperspektiv. Att de flesta av barnens ansikten till följd av detta är helt eller delvis dolda från betraktarens blick bidrar i kombination med kamerans vinkel till en förstärkt känsla av exkludering från betraktarens begreppsvärld. I övriga visuella texter kan det vertikala perspektivet öga-mot-öga istället urskiljas, vilket innebär att de volontärer och barn som befinner sig i bilderna ses som betraktarens jämlikar. I VT 2 och 4 ses personerna på bilden genom olika horisontella perspektiv. I VT2 skildras barnet i mitten av bilden utifrån ett framifrån-perspektiv, och barnen i bakgrunden ses från ett sido-perspektiv. Fortsättningsvis är volontären i VT4 fotograferad utifrån ett framifrån-perspektiv, samtidigt som de barn som volontären bär på i sin famn istället ses genom ett exkluderande bakifrån-perspektiv. I övriga visuella texter skildras samtliga personer genom ett inkluderande horisontellt framifrån-perspektiv. I de visuella texternas bilder tittar volontärer och barn antingen in i kameran och möter betraktarens blick, eller interagerar med varandra.

Bilderna i de visuella texterna 2, 4, 5 och 6 indikerar en social distans mellan de avbildade och betraktaren. Det bilderna har gemensamt är framför allt att personerna i bild tar upp större delen av bildens yta, och är fotograferade på så sätt att de inte framstår som totala främlingar för betraktaren. VT 3 kan däremot anses befinna sig i gränslandet till denna symboliska distans, då avståndet mellan betraktare och de olika barnen skiljer sig åt och därför antingen kan ses som socialt eller distanserat. VT 1 uppvisar däremot ett tydligt distanserat avstånd då personerna som poserar inför kameran tillsammans porträtteras i helfigur och utgör mindre än halva

bildytan. Detta avstånd kan emellertid tolkas vara ett aktivt val från fotografens sida med tanke på att gruppen består av så pass många personer. Vissa av de personer som befinner sig i bild hade därför vid ett annat avstånd riskerat delvis beskäras från bilden.

Sett utifrån den visuella textens språkhandlingar kan de språkliga texter som marknadsför Volontärresors Sociala projekt (se VT 4–6) tolkas ingå i en blandning mellan kategorierna erbjudande och uppmaning. Detta då texterna å ena sidan erbjuder betraktaren en tjänst, alltså möjligheten att uppleva nya spännande platser “på riktigt”, och samtidigt bidra till positiv förändring i rollen som volontär i olika Sociala projekt. Ett exempel på detta är hur den språkliga texten i VT 6 lyfter fram möjligheten att turista i Colombo, Sri Lanka som en av anledningarna till att resa dit som volontär. Å andra sidan varierar de visuella texternas erbjudande med en uppmaning, det vill säga att resebyrån uppmanar läsaren att köpa deras tjänst. Detta tydliggörs i de formuleringar som betonar att Volontärresor är i stort behov av volontärer till sina projekt, och att läsaren vid intresse ska ta del av mer information på resebyråns hemsida och kontakta resebyrån så snart som möjligt. Den erbjudande språkhandlingen används även i de visuella texter där olika volontärer delar med sig av sina reseberättelser och uppmuntrar betraktaren att delta i ett sådant projekt (se VT 1–3). De Sociala projekten som volontärerna deltagit i beskrivs då vara något som de verkligen rekommenderar andra, alltså läsaren i detta fall, att själva uppleva. I dessa språkliga texter presenteras både hur projektet är utformat samt vilken positiv och givande erfarenhet det varit. I VT3 beskriver volontären volontärbetet bland annat som en “win-win situation” som skapar glädje och både gynnar volontären och mottagaren av volontärbetet.

6.1.1. Teoretisk anknytning

Genom att sammankoppla kamerans vinkel och distans i bilderna med de språkliga texterna kan olika maktrelationer urskiljas mellan betraktaren och de som porträtteras i de visuella texterna. Detta kan vidare förstås i relation till den postkoloniala teorins syn på hur “den andre” konstrueras och reproduceras, samt hur olika narrativ kommer till uttryck enligt den narrativa teorin. I samtliga av de visuella texternas bilder där volontärer avbildas görs deras ansikten synliga för betraktaren, och de fotograferas genom ett inkluderande horisontellt framifrån-perspektiv. Mottagarna av volontärbetet, i detta fall barnen som skildras i de olika bilderna, tenderar däremot oftare (såsom i VT 3 och 4) porträtteras i vertikala och horisontella vinklar som exkluderar dem från betraktaren. Detta leder till en uppfattning om att volontären i högre grad ses som jämlik med betraktaren, och inkluderad i dennes begreppsvärld. Barnen kan då

istället sägas symbolisera de individer som anses underordnade och exkluderade från betraktaren. Därmed kan en ojämlik maktrelation urskiljas i interaktionen mellan betraktaren och barnen i de visuella texterna. Utifrån kombinationen av bild och språklig text blir det även tydligt att den betraktare som samtliga visuella texter riktar sig till är en blivande kund. Alltså är målgruppen en person som kan tänkas köpa en volontärresa av resebyrån Volontärresor. Betraktaren kan således tillsammans med volontärerna och resebyrån tolkas utgöra ett gemensamt "vi", vilket följaktligen gör att barnen blir till "de andra" i sammanhanget.

Att de visuella texterna lägger fokus på volontärens roll framkommer särskilt vid analysen av de visuella texternas språkhandlingar, där resebyrån och enskilda volontärers narrativ är framträdande. I den skriftliga texten presenterar resebyrån Volontärresor bland annat de olika områden dit resorna går; hur de Sociala projekten fungerar och/eller hur dess samhällen ser ut. Dessa skildringar kan liknas vid vad Edward Said (2009; 2015) och Stuart Hall (2013) beskriver som ett upprätthållande av hur västvärlden, i sin roll som hegemon, historiskt sett haft makten att representera andra platser i Syd/Öst och föra deras talan. Denna uppdelning är vidare något som förstärkt föreställningen om ett "vi" och ett "dem". I de visuella texterna betonas bland annat hur annorlunda vardagen är där projekten är verksamma jämfört med var volontärerna är vana vid, och att volontärerna genom sitt arbete bidrar till positiva förändringar för människorna i dessa områden. Skapandet av dessa binära oppositioner kan förstås i relation till den stereotypiserings-process som Hall lyfter fram. Den underordnade gruppen, som i detta fall är mottagarna av volontärarbetet, distanseras från ett "vi" genom hierarkin som skapas i betoningen av deras olikhet och utsatthet. Volontärresor kan således sägas ta på sig rollen att representera "den andre". Detta tar sig både uttryck i beskrivningarna av hur läget ser ut i dessa länder och områden, och vad som i sin tur behöver göras för att positiv förändring ska kunna ske.

Vidare kan de visuella texter där volontärer redogör för sina egna reseberättelser från volontärresan liknas med vad Anna Johansson (2005) utifrån den narrativa teorin benämner som livsberättelser. Dessa berättelser, där berättaren återger (delar av) sitt liv utifrån erfarenheter och tolkningar, beskrivs som ett sätt att konstruera en identitet samt skapa mening. Genom att dessa individer i egenskap av volontärer delar med sig av sitt liv från volontärresan ligger deras narrativ till grund för den visuella textens utformning. Det är därmed volontären själv som står i centrum och utifrån sin egen tolkning porträtterar andra människor, däribland mottagarna av volontärarbetet, som ingår i livsberättelsen. Berättelser av mottagarna av

volontärbetet, alltså barnen, förekommer däremot inte. Att barnens narrativ inte görs lika relevant för betraktaren förstärker uppfattningen om att de är vad Gayatri Chakravorty Spivak (1988) skulle beskriva som de subalternerna ”andra”, vars röster inte ges utrymme att höras. Istället är det volontärresebyrån och enskilda volontärer som talar om eller för de subalternerna grupperna. Bilderna och de skriftliga texterna fungerar då som ett sätt att rikta sig och nå ut till andra potentiella volontärer som kan rädda ”den andre” från sin utsatthet.

6.2. Versioner av världen

Versioner av världen relaterar till den multimodala diskursanalysens konstruktivistiska beskaffenhet. Det är således hur den visuella texten skapar sätt att se på världen utifrån hur dess avbildade *deltagare* skildras som blir intressant för analysen. Deltagarna ses som delar av *processer*, där de antingen kan avbildas som 1) *aktiva*, exempelvis genom att utföra en handling, 2) *passiva mål*, genom att vara föremål för handlingen, eller 3) *interaktörer*, där samma handling utförs av samtliga deltagare. Möjligheten att urskilja hur deltagare avbildas beror även på ifall det rör sig om språk eller bild. Då kan en *vektor* i en bild fungera som motsvarigheten till ett språkligt verb som därigenom sammankopplar deltagarna i en aktions- eller reaktionsprocess. Sådana processer där något händer, reageras på eller görs går under samlingsnamnet *narrativa processer*. Vidare kan *omständigheterna* som svarar på frågorna *när? var? hur? och varför?* bidra till att säga oss något om processers kontext. Slutligen kan deltagarna antingen representeras *individuellt* eller *kollektivt*. Vanligtvis är det då lättare att identifiera sig med den enskilde individen än en grupp människor, som istället tenderar uppfattas som mer anonyma (Boréus & Bergström, 2018, s.371–382).

Utifrån ett fokus på de processer som skapas i relationen mellan deltagare kan deltagarna i de visuella texterna 1,3 och 6 beskrivas vara interaktörer, då personerna i respektive bild kan tolkas utföra ungefär samma handlingar. I bilden tillhörandes VT 6 gör exempelvis samtliga deltagare, alltså barnen och volontärerna, ett varsitt ”Peace”-tecken och ler in i kameran. I de visuella texterna 2, 4 och 5 skapas det däremot en tydligare uppdelning mellan aktiva och passiva deltagare. I VT 4 och 5 porträtteras två olika volontärer när de bär på antingen ett eller två barn i sin famn, och i en reaktionsprocess reagerar på barnet eller barnen genom sina blickar. Att barnen i VT4 porträtteras bakifrån bidrar ytterligare till synen på dem som passiva mål i relation till den aktiva volontären, vars ansikte är synligt för kameran. I VT2 är det istället ett barn som kan ses som den aktiva deltagaren som utgör bildens fokus genom att posera med ett ”Peace”-

tecken och le in i kameran. De barn som befinner sig i bakgrunden, vars närvaro och handlingar inte framställs som lika relevanta, kan då tolkas som mer passiva i sammanhanget.

Den språkliga texten som visuellt element bidrar till att placera processerna i en viss kontext och därigenom skapa en multimodal förståelse av de visuella texterna. Genom att kombinera bild och språklig text kan omständigheterna till respektive bild, som svarar på frågorna varför, när, hur och var, tydliggöras. Den språkliga texten i visuell text 1–3 visar att bilderna är en del av volontärers återberättande av en resa med ett av Volontärresors Sociala projekt. Det är alltså volontärens egna narrativ som återspeglas i materialet och ligger till grund för utformningen av bilderna. Detta gör att läsaren får ta del av en mer personlig syn på projekten som redogör för enskilda volontärers tankar, åsikter och upplevelser. I VT3 beskriver volontären bland annat hur lärorik volontärresan till barn- och daghemmet i Sydafrika varit. Volontären lyfter fram hur tacksam hen är, både över att kunna hjälpa dessa människor och få ta del av deras vardag som beskrivs vara annorlunda från vad personen är van vid. I VT 1 och 2 redogör volontärerna för deras respektive skolrelaterade arbetsuppgifter såsom engelskalektioner, samt hur uppskattad undervisningen varit av skoleleverna.

I de visuella texterna 4–6 bidrar den språkliga texten också till en mer mångfacetterad förståelse av innehållet, där det klargörs att bilderna publicerats av Volontärresor i syfte att marknadsföra sina olika Sociala projekt. Då dessa språkliga texter riktar sitt fokus mot just potentiellt blivande volontärer till projekten betonas deras roll som aktiva aktörer. I VT 5 beskrivs volontärerna vara de personer som kan erbjuda barn på barnhem välbehövlig uppmärksamhet och kärlek. De uppmuntras också komma med egna fantasifulla initiativ till projekten utöver de redan existerande arbetsuppgifterna som bland annat inbegriper engelskundervisning, läxhjälp och lek (se VT 4). Samtidigt tenderar mottagarna av volontärarbetet porträtteras som passiva, genom att enbart benämnas som föremål för volontärens handlingar. Volontärresor beskriver i dessa tre visuella texter både att volontären kan “göra nytta” under sin resa, såväl som att bidra med hjälp som gör skillnad och till och med förändrar livet för övergivna och utsatta barn i olika områden.

En annan aspekt av de visuella texternas versioner av världen är hur deltagare skildras utifrån en individuell respektive kollektiv representation. Enligt det analytiska verktyget anses det svårare för betraktaren att identifiera sig med grupper eller individer som ses som del av en grupp, än med personer som porträtteras individuellt. Samtliga av de visuella texterna består av

bilder på olika grupper som antingen utgörs av både volontärer och barn, eller enbart barn. Bilderna där endast barn förekommer, alltså VT 2 och 3, kan jämföras med varandra för att visa på hur barnen på olika sätt porträtteras som del av en grupp. Barnen i VT 3 avbildas på liknande sätt som en större grupp där de flesta tittar bort från kameran, och de blir gemensamt bildens fokus. Det är därför tydligt att gruppen på grund av denna kollektiva anonymisering blir svårare för betraktaren att relatera till. Detta skiljer sig från hur barnet som porträtteras i mitten av bilden i VT 2 representeras. Barnet som fotograferas individuellt görs å ena sidan till bildens fokuspunkt, då resterande barn befinner sig i bakgrunden och ses från ett längre avstånd. Å andra sidan kan barnen tillsammans tolkas utgöra en liknande grupp som i VT 3. Barnet i förgrunden görs då till följd av detta mer anonymiserad genom att avbildas som en del gruppen snarare än en enskild individ. Denna syn förstärks av den språkliga texten, där barnen i bild omnämns som en kollektiv grupp bestående av söta och ivriga elever.

6.2.1. Teoretisk anknytning

I de versioner av världen som de visuella texterna skapar kan dess deltagare; alltså volontärerna och barnen, i vissa avseenden tolkas vara interaktörer. Det är emellertid den uppdelning mellan aktiva och passiva deltagare som också kan urskiljas i flera processer som, tillsammans med de visuella texternas omständigheter och representation, blir särskilt intressant att analysera i relation till det postkoloniala teoretiska ramverket. Volontärerna tenderar i högre utsträckning ses som de aktiva deltagarna genom utförandet av en handling eller reaktion, som riktas mot ett/flera barn eller kameran. I VT 1–3 utgår även den skriftliga texten som placerar deltagarna i en viss kontext från volontärernas perspektiv, vilket förstärker deras roll som aktiva deltagare. Samtidigt framställs barnen i sin roll som mottagare av volontärarbetet ofta som mer passiva när de avbildas tillsammans med volontärerna, och som föremål för volontärernas handlingar. Barnen kan även tolkas uppfattas som mer anonymiserade än volontärerna, och därmed svårare att identifiera sig med. Detta då det finns en tendens att representera dem som en del av en kollektiv grupp snarare än enskilda individer i bild och/eller skriftlig text. Ett tydligt exempel på detta är att barnen, istället för att ges utrymme i de visuella texterna att göra sina egna röster hörda, enbart skildras utifrån volontärens eller resebyråns narrativ. Sammantaget kan de versioner av världen som de visuella texterna konstruerar förstås utifrån den postkoloniala teoribildningens uppdelning av ett “vi” och “dem”. Samtidigt som volontären ses som aktiv och familjär framställs barnen som den passiva och främmande “andre”. Det sker då alltså vad Said (2009; 2015) skulle benämna som en “andrafiering” av barnen, som reduceras till att enbart definieras utifrån sin utsatthet och roll som mottagare av volontärarbetet.

De visuella texternas versioner av världen kan fortsättningsvis liknas med vad den narrativa teorin utifrån ett postkolonialt perspektiv benämner som Stora berättelser. Enligt Johansson (2005) syftar dessa berättelser, som bottnar i koloniala föreställningar om civiliserade européer kontra ociviliserade “andra”, till att upprätthålla binära oppositioner och synen på västvärlden som universellt överlägsen. Likt hur de Stora berättelserna ansåg att “den andre” i Syd/Öst behövde civiliseras genom utveckling kan liknande inslag, om än i betydligt lägre grad, skönjas i Volontärresors porträttering av volontärarbete. I de visuella texterna tenderar volontärarbetet framställas som ett sätt att rädda barnen, alltså den passiva “andre”, från sin utsatthet genom bland annat utbildning och omhändertagande. Trots att barn och volontärer tillsammans porträtteras som interaktörer i flera av de visuella texternas bilder, är det enbart volontärens narrativ och betydelse för de Sociala projekten som lyfts fram i den språkliga texten. Det sker således ingen problematisering eller Åter-berättade av volontärarbetet som aktivitet, där de marginaliserade individernas röster ges möjlighet att komma till uttryck. Denna enkelriktade kommunikation bidrar därmed, likt de Stora berättelserna, till upprätthållandet av ett ensidigt narrativ där volontären ses som “hjälten” och barnet reduceras till att bli det tacksamma “offret”.

7. Sammanfattande diskussion

I detta avsnitt förs en avslutande diskussion där arbetet initialt, utifrån de resultat och perspektiv som framkommit i analysen, besvarar arbetets två frågeställningar. Därefter presenteras och sammanfattas uppsatsens huvudsakliga slutsatser, som återkopplar tillbaka till syftet och hur det uppnåtts genom denna studie. Avslutningsvis blickar arbetet framåt och ger förslag på hur vidare forskning inom ämnet skulle kunna genomföras.

För att svara på den första frågeställningen; *Hur konstrueras och reproduceras bilden av volontären i relation till “den andre” i porträtteringar av volontärturism på Instagram?* har arbetet utifrån postkolonial teoribildning identifierat såväl som analyserat de maktrelationer som kan urskiljas i Volontärresor publicerade Instagraminlägg. Den visuella textanalysens analysverktyg symbolisk interaktion och versioner av världen har då använts för att undersöka hur volontären och “den andre” skildras. Vad gäller den bild som konstrueras och reproduceras av volontären blir det ur flera aspekter tydligt att denne tenderar göras till de visuella texternas

fokuspunkt. För det första riktar sig Volontärresor genom marknadsföringen av sina Sociala projekt, som bland annat inbegriper volontärers egna reseberättelser, till andra blivande volontärer. Det skapas således en jämlik relation och samhörighet i interaktionen mellan de volontärer som porträtteras i inläggen och betraktaren, alltså den potentiella kunden. För det andra framställs volontärerna i inläggen i högre grad som de aktiva deltagarna, som ges möjligheten att både representera sig själva samt mottagarna av volontärarbetet genom olika reseberättelser. Detta står i kontrast till hur mottagaren av volontärarbetet porträtteras, som utifrån uppsatsens kopplingar till den postkoloniala teorins kritik av ett “vi” och “dem” istället ses som “den andre”. I de inlägg som granskats kan den bild som konstrueras och reproduceras av “den andre” beskrivas som passiviserande och stereotypiserande. Detta då mottagarna av volontärarbetet på olika sätt skildras som underordnade eller distanserade från volontären, utan möjlighet att representera sig själva. De reduceras således till sin utsatthet och som del av en kollektiv grupp i behov av volontärens “räddning”.

Denna uppsats har sammantaget kommit fram till att den övergripande maktrelation som kan urskiljas mellan volontärerna och mottagarna av volontärarbetet är en ojämlik sådan. Detta eftersom relationen reproducerar koloniala föreställningar om binära oppositioner där volontären görs till en del av ett “vi” och mottagaren av volontärarbetet reduceras till “den andre”. Det har i denna studie även framkommit att de individer som tolkats vara “de andra” i samtliga fall är barn samtidigt som de volontärer som porträtteras är vuxna, vilket bidrar ytterligare till ett ojämlikt maktförhållande.

För att besvara uppsatsens andra frågeställning; *Vilka narrativ kan urskiljas i Volontärresors marknadsföring av sina Sociala projekt och hur uttrycks dessa?* har arbetet analyserat materialets symboliska interaktion och versioner av världen med hjälp av Anna Johanssons (2005) skildringar av narrativ teori och dess kopplingar till postkoloniala perspektiv. I Volontärresors marknadsföring av sina Sociala projekt har de narrativ som kommer till uttryck framför allt kunnat identifieras i de språkliga texterna, som i kombinationen med bilderna bidragit till att skapa en multimodal förståelse av materialet. Arbetet har utifrån dessa texter kommit fram till att de narrativ som kan urskiljas både utgår från enskilda volontärers samt Volontärresors egna perspektiv. Volontärresor kan sägas utgöra det övergripande narrativet, då samtliga inlägg publicerats på det officiella Instagramkontot i marknadsföringssyfte. Resebyråns egna narrativ är särskilt framträdande i VT 4–6 där ett antal av de olika Sociala projekt som erbjuds presenteras. Volontärernas narrativ uttrycks framför allt i reseberättelserna

i VT 1–3, som kan liknas vid den narrativa teorins livsberättelser. De narrativ som däremot inte kunnat urskiljas i arbetets analys är barnens, alltså mottagarna av volontärarbetet, trots att de porträtteras tillsammans med volontärerna i de visuella texternas bilder. Barnen har istället kommit att skildras antingen utifrån volontärernas livsberättelser eller Volontärresors rena marknadsföring av de Sociala projekten, där beskrivningarna av volontärarbetet som ett sätt att rädda den “den andre” kan liknas vid en nutida variant av de koloniala Stora berättelserna. Då inget utrymme ges till ett Åter-berättande av de marginaliserade grupperna kan volontärernas och resebyråns narrativ sammanfattningsvis sägas lyftas fram på bekostnad av “den andres” narrativ.

7.1. Slutsats

Syftet med denna uppsats har varit att utifrån ett postkolonialt teoretiskt ramverk, som innefattar teoribildning kring “den andre” och narrativ teori, undersöka hur volontärturism porträtteras på sociala medier i en svensk kontext. För att besvara syftet och dess frågeställningar har arbetet, utifrån en konstruktivistisk metodologisk ansats, genomfört en multimodal visuell textanalys av sex inlägg som publicerats av den svenska resebyrån Volontärresor på Instagram. Dessa har i sin tur valts ut utifrån tre teman som kunnat urskiljas i det totala antalet inlägg relaterade till resebyråns Sociala projekt som publicerats under 2019. Uppsatsen har följaktligen haft för avsikt till att bidra med nya perspektiv och resonemang till den redan existerande forskningen inom området för volontärturism som fenomen.

Utifrån studiens analys av resultatet har det framkommit att olika ojämlika maktrelationer kan urskiljas i Volontärresors porträtteringar av volontärturism på Instagram. Genom appliceringen av ett postkolonialt teoretiskt ramverk har uppsatsen visat på att resebyrån, i sin marknadsföring av de Sociala projekten, reproducerar koloniala föreställningar om binära oppositioner genom uppdelningen av ett “vi” och “dem”. Då resebyrån och volontärer tillsammans utgör ett “vi” porträtteras mottagarna av volontärarbetet som “de andra”, vars räddning är beroende av volontärernas hjälp i form av undervisning och omhändertagande. “Den andres” individuella perspektiv ges heller inte möjlighet att komma till uttryck, utan skildras främst som del av en kollektiv grupp med liknande behov utifrån volontärers och Volontärresors narrativ. En paradox har således kunnat skönjas i Volontärresors marknadsföring. Å ena sidan har Volontärresor, som den största renodlade volontärresebyrån i Sverige, en vision om att tillsammans med volontärerna bidra till långsiktig positiv förändring för människor i utsatta

områden. Å andra sidan upprätthåller de Instagraminlägg som relaterar till de Sociala projekten koloniala idéer om en västerländsk överlägsenhet, då den svenska volontärresebyrån fortfarande innehar makten att representera “den andre” i globala Syd. Därmed har en postkolonial kritik kunnat riktas mot Volontärresors porträtteringar av volontärturism, som varken inkluderar rösterna tillhörandes dem som volontärarbetet säger sig hjälpa eller problematiserar detta ensidiga narrativ.

Den tidigare forskningen inom området som redovisats har fungerat som uppsatsens utgångspunkt och bidragit till en förförståelse om volontärturism, sociala mediers roll samt varför Sverige är relevant att granska utifrån en postkolonial kontext. Liksom övervägande del av tidigare forskningsstudier och litteratur på ämnet uppmärksammat kan det konstateras att den övergripande diskursen kring volontärturism fortfarande genomsyras av ett fokus på volontärens roll; dennes drivkrafter och betydelse för volontärarbetet. Uppsatsens resultat har visat att Volontärresor genom marknadsföringen av sina Sociala projekt både riktar sig till potentiella volontärer och betonar deras betydelse för projekten, bland annat genom deras individuella reseberättelser. Jag vill vidare påstå att arbetet bidragit med nya perspektiv och resonemang gällande hur volontärturism porträtteras på sociala medier. Likt Harng Luh Sin och Shirleen Hes (2019) argumentation för att en bakomliggande problematik kan urskiljas i porträtteringar av volontärturism i globala Syd, har även denna studie kommit fram till att de Instagrambilder med tillhörande text som undersökts tenderar skildra ojämlika maktrelationer mellan volontärer och mottagare av volontärarbete. Slutligen har Michael McEachranes (2018) forskning, som synliggör Sveriges historiska såväl som samtida kopplingar till kolonialismen, fungerat som utgångspunkt för att motivera varför den svenska resebyrån Volontärresor och dess porträtterade relationer till omvärlden är av relevans att granska utifrån ett postkolonialt perspektiv. De resultat som framkommit genom användningen av ett postkolonialt teoretiskt ramverk anser jag därigenom har bidragit med nya insikter och perspektiv på hur volontärturism utifrån en svensk kontext kan förstås som en samtida kolonial praktik.

För att återkoppla tillbaka till uppsatsens problemformulering beskrivs det hur volontärturism framför allt sedan 2000-talets mitt blivit en populär alternativ form av turism i Sverige, där nästan vem som helst med de ekonomiska förutsättningarna har möjligheten att åka på en sådan resa. De karaktärsdrag som ofta kännetecknar en volontärturist, alltså altruism och viljan att bidra till positiv förändring, har också kunnat skönjas i Volontärresors marknadsföring av sina Sociala projekt som i huvudsak riktar sig till nya kunder. Samtidigt har den kritik som kommit

att uppmärksammas gällande huruvida volontärhjälpen faktiskt tar hänsyn till lokalbefolkningens specifika behov eller om volontärturism i slutändan främst gynnar volontärerna själva, även lyfts fram genom denna granskning. Då Volontärresor framhåller volontärernas perspektiv och betydelse för projekten på bekostnad av lokalbefolkningens, vars narrativ istället exkluderas, riskerar dessa porträtteringar vidmakthålla koloniala strukturer där volontärarbetet kan liknas vid en nutida variant av västvärldens försök till civilisering av “den andre”. Utifrån synliggörandet av denna problematik har arbetet sammanfattningsvis kommit fram till slutsatsen att volontärturism kanske trots allt inte är den “win-win situation” som Volontärresor utmålar den som i sin marknadsföring av de Sociala projekten på Instagram.

7.2. Förslag till vidare forskning

Under genomförandet av denna uppsats har flera olika intressanta perspektiv som skulle kunna studeras mer djupgående i framtida forskning manifesterat sig. Framför allt skulle sådan forskning kunna koncentreras ytterligare på de maktrelationer som framkommit i denna studie. Vad gäller fortsatt forskning ur en svensk kontext av resebyrå Volontärresor rekommenderas ett fördjupat fokus på hur Volontärresor själva resonerar samt förhåller sig till sitt publicerade material på Instagram, och de ojämlika maktrelationer som arbetet synliggjort med hjälp av postkolonial teoribildning. Ett ytterligare förslag är att istället undersöka de perspektiv som kan vara svårare att nå, och i högre grad tenderar utelämnas. Volontärturism som fenomen är inte ett utforskat ämne, men som tidigare nämnts präglas fortfarande forskningsstudier inom området av de västerländska perspektiven. Det skulle därför vara intressant att undersöka de maktrelationer som tar sig uttryck inom volontärturism ur en annan synvinkel, där granskningen sker av hur lokalbefolkning i “host communities” i globala Syd på olika sätt påverkas av de västerländska volontärprojekten.

Referenslista (APA)

- Boréus, K., & Bergström, G. (Red.) (2018). *Textens Mening och Makt: Metodbok i Samhällsvetenskaplig Text-och Diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., & Wängnerud, L. (2017). *Metodpraktikan: Konsten att Studera Samhälle, Individ och Marknad*. Stockholm: Wolters Kluwer.
- Goodwin, H. (2015). Tourism, Good Intentions, and the Road to Hell: Ecotourism and Volunteering. *The Brown Journal of World Affairs*, 22(1), 37-50.
- Hall, S. (2013). The Spectacle of the 'Other'. I S. Hall, J. Evans & S. Nixon (Red.), *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices* (s. 215-271). London: SAGE Publications Ltd.
- Instagram. (2020). *Hjälpcenter - sekretess och säkerhetscenter*. Hämtad 2020-04-15 från: [https://help.instagram.com/154475974694511/?helpref=hc_fnav&bc\[0\]=Hj%C3%A4lp%20om%20Instagrams&bc\[1\]=Sekretess-%20och%20s%C3%A4kerhetscenter](https://help.instagram.com/154475974694511/?helpref=hc_fnav&bc[0]=Hj%C3%A4lp%20om%20Instagrams&bc[1]=Sekretess-%20och%20s%C3%A4kerhetscenter)
- Internetstiftelsen. (2019). *Svenskarna och internet 2019: En årlig studie av svenska folkets internetvanor*. Hämtad 2020-05-10 från: <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2019/>
- Johansson, A. (2005). *Narrativ teori och metod: Med livsberättelsen i fokus*. Lund: Studentlitteratur
- Jonsson, C. (2012). *Volontärerna: Internationellt hjälparbete från missionsorganisationer till volontärresebyråer*. (Doktorsavhandling Linnéuniversitetet, 82/2012). Växjö, Kalmar: Linnaeus University Press. Hämtad 2020-04-16 från: <http://lnu.diva-portal.org/smash/get/diva2:514143/FULLTEXT01.pdf>
- Lupoli, C. A., & Morse, W. C. (2014). Assessing the Local Impacts of Volunteer Tourism: Comparing Two Unique Approaches to Indicator Development. *Social Indicators Research*, 120(2), 577-600.

McEachrane, M. (2018). Universal Human Rights and the Coloniality of Race in Sweden. *Human Rights Review*, 19(4), 471–493.

McEwan, C. (2009). *Postcolonialism and Development*. London, New York: Routledge.

McEwan, C. (2014). Postcolonialism. I V. Desai & R. B Potter (Red.). *The Companion to Development Studies: Third edition*. (s.137-141). New York, Oxon: Routledge.

McGehee, N. G. (2012). Oppression, emancipation and volunteer tourism: Research propositions. *Annals of Tourism Research*, 39(1), 84-107.

Peet, R., & Hartwick, E. (2015). *Theories of Development: Contentions, Arguments, Alternatives*. New York: Guilford Press.

Sin, H. L., & He, S. (2019). Voluntourism on Facebook and Instagram: Photography and social media in constructing the 'Third World' experience. *Tourist Studies*, 19(2), 215-237.

Spivak, G. C. (1988). Can the Subaltern Speak?. I C. Nelson & L. Grossberg. (Red). *Marxism and the Interpretation of Culture*. (s.271-313). Basingstoke: Macmillan Education.

Sveriges Radio. (2013). *Volonturism - den som har råd betalar för att arbeta gratis*. Hämtad 2020-04-14 från: <https://sverigesradio.se/sida/avsnitt/200625?programid=503>

Volontärresor. (2018). *Kontakt: Om oss*. Hämtad 2020-04-09 från: <https://www.volontarresor.se/personal/>

Volontärresor. (2018). *Varför volontärresor?*. Hämtad 2020-04-09 från: <https://www.volontarresor.se/information/varfor-volontarresor/>

Volontärresor (2018). *Sociala projekt*. Hämtad 2020-04-09 från: <https://www.volontarresor.se/tag/barn-och-ungdom/>

Volontärresor [@volontarresor]. (2019, 19 mars). [Bild på en större grupp med barn och volontärer]. Instagram. Hämtad från <https://www.instagram.com/p/BvLbIYhWwY/>

Volontärresor [@volontarresor]. (2019, 31 mars). [Bild på ett leende barn]. Instagram. Hämtad från <https://www.instagram.com/p/Bvq8a22hT6d/>

Volontärresor [@volontarresor]. (2019, 28 april). [Bild på en grupp med barn]. Instagram. Hämtad från <https://www.instagram.com/p/Bwzvy5aBn4X/>

Volontärresor [@volontarresor]. (2019, 26 maj). [Bild på en volontär och två barn]. Instagram. Hämtad från <https://www.instagram.com/p/Bx7VVzaC2Oa/>

Volontärresor [@volontarresor]. (2019, 1 september). [Bild på en volontär och ett barn]. Instagram. Hämtad från <https://www.instagram.com/p/B13-FoVCIJ8/>

Volontärresor [@volontarresor]. (2019, 17 oktober). [Bild på en volontär och fyra barn]. Instagram. Hämtad från <https://www.instagram.com/p/B3uP--cp11E/>

Volontärresor. (2020). *volontarresor*. Hämtad 2020-03-30 från:
<https://www.instagram.com/volontarresor/>

Wearing, S., & McGehee, N. G. (2013). Volunteer tourism: A review. *Tourism Management*, 38(1), 120-130.